

APPENDIX AD GERHOHUM.

EPISTOLÆ SEPTEM

DE VENERABILI SACRAMENTO EUCHARISTIÆ,

Ex quibus senæ refellunt delirium Folmari præpositi Trieffensteinii, seu Petræ Stillantis, epistola prima propositum et expositum. — Nunc primum in lucem editæ, ex ms. C. monasterii Raittenhaslacensis.

(Opp. Gretseri, t. XII, parte II, p. 100.)

LECTORI.

Vixit circa tempora Alexandri III pontificis Romani Folmarus quidam, præpositus Petræ Stillantis, seu Trieffensteinii in Franconia, infra Herbipolim, qui sive ex imperitia, sive ex inania, sive ex utraque varios errores partim per epistolas, partim per tractatus et libros disseminare, et cum in alias, tum nominatim in Bavariam inferre tentavit; etiam perniciosissimum illum, terque execrandum circa venerabile sacramentum corporis et sanguinis Domini, quem ipse disertis verbis exponit in epistola prima ad S. Eberhardum, archiepiscopum Salisburgensem; et cui funditus destruendo evertendoque reliquæ epistolæ graviter insistent; quarum secundam non dubito scriptam esse jussu S. Eberhardi archiepiscopi. Tertia Gerhohi, seu Gerochi Reicherspergensis in Bavaria præpositi est; qui et libro secundo *De investigatione Antichristi* contra ejusdem Folmari Nestorianismos acriter disputat. Idem præstat germanus Gerhohi frater, decanus Reicherspergensis in proprio et prolixo volumine adversus Folmarum, utrumque, si Deus volet, aliquando publicabimus, quia utrumque jam ex vetustis codicibus exscribendum curavimus, in quorum altero monasterii Rottenhaslacensis in Bavaria inferiore has epistolas invenimus, quas cum scriptoribus contra sectam Waldensium foras exire jussimus.

I.

Impia Folmari epistola.

Domino suo EBERHARDO, Salzburgensi archipræsuli, FOLMARUS, Dei gratia si quid est, semper gaudere nihilque adversi timere.

Fidem meam de veritate corporis ac sanguinis Domini domino A. Eboracensi abbati, sed et aliis litteratis viris ac religiosis mandatam litteris, diligenter exposui, eosque in nullo penitus adversos, sive diversos inveni. Sapientes etenim hujus mundi cum minime gustent mysterii hujus suavitatem, ejus videlicet non intelligunt puritatem, ideoque sacramentum hoc humilibus spiritu per Domini Spiritum credimus revelatum. Ego igitur in sacrosancto mysterio, sicut spiritualis uvæ meracissimum sanguinem, sub vini sapore ac specie bibere me quidem, sed solum et purum, sine carne, non dubito: ita solam et puram carnem Christi, sine ossibus, sine membris corporalibus, imo et sine humani corporis plenitudine, sub panis sapore ac specie manducare me credo: nec me Filium hominis, sed carnem Filii hominis manducare confiteor.

Ubi vero caro Christi, ibi consequenter et Christus; non pro parte, sed totus, totus seorsum in

PATROL. CXCIV.

A carne, totus seorsum in sanguine, totus simul in utroque: nihilominus separatim in altero, nihilo magis in utrisque conjunctis totus, vel integer, non ad humani corporis, ut quidam litigant, integralitatem; sed ad personæ Christi individuum unitatem arbitror referendum. Oportet enim in Sacramento hoc tam offerre bene, quam recte dividere, et naturam verbi a corporis natura distinguere. Ubique enim Christus est, totus est: etsi totum non est: sicut uno eodemque tempore totus in sepulcro, et totus in inferno erat; sed totum non erat: eo quod trium substantiarum, quæ unam faciunt in Christo personam, aliquid deerat.

II.

Refutatio superioris epistolæ.

B Viro litterato FOLMARO de Stillante Petra præposito, R. Salzburgensis Ecclesiæ frater modicus, sapere ad sobrietatem, et sanam doctrinam docere nescientes.

Fluenta fontis vestri excrescentis, et se non continentis, a Petra vestra ad nos usque stillantis, credo irrigare ariditatem nostram, qui in montantis habitamus. Potius habete eam solus: et nihil nobiscum commune et Christianis. Inter alia, quibus acuta sapientia vestra imperitiam nostram erudire

satagit, de corpore et sanguine Christi, novam fidem, imo detestandam perfidiam, sine auctore, sine exemplo novus Evangelista prædicatis. Dicitis enim: *Credo me sub specie uæ meracissimum sanguinem solum et purum bibere.* Et quia hoc totum sane posset intelligi; ut, *purum*, ad sanctitatem solum referretur; ad unius ejusdemque sacramenti separatam sumptionem, non ad substantiarum carnis et sanguinis divisionem, prudentia carnis vestræ determinavit adjiciendo, *sine carne.* Adhuc latet; et nondum se totum prodidit error. Audi sequentia: *sic me*, inquit, *carnem Christi sine ossibus manducare, credo.* Quid hic impia secta introducit; nisi, ut qui angustis faucibus fidei, ossium strangulationem timet in carne; fugiat etiam crudelitatem carnis in sanguine; vel etiam in sanguine, carnes? Velletis etiam assam et coctam manducare partem carnis Christi, quia crudelitatem, et membrorum grossitudinem horretis? Noli timere. Cibum est animæ, non corporis. Frangitur quidem et corporaliter, et sensibilibus in sacramento, fidelium dentibus atteritur, integritate incorruptibilis carnis permanente, ita ut veritas per omnia non desit sacramento; et fides sana abominationem non pertimescat in gutture.

O male delicatam palatum fidei, cui usu carnalis consuetudinis, quasi pulpa carnis Christi placet, non ossa. Date veniam dicto: indignitas quæstionis cogit. Asseritis et vos manducare totum Christum. Et, ne hoc etiam referatur ad plenitudinem substantiarum, determinatis, totum esse referendum, non ad membrorum integritatem, sed ad personæ unitatem, propter partem. Et adjecisti: *Credo me manducare carnem Filii hominis, non Filium hominis.* Quæso, ubi nunc est, quod postea propter auctoritatem quasi concessistis; manducari in Sacramento totum Christum; sed, pro parte? Quare saltem et illud non datis Filio hominis? Aliudne est Christum manducare, et aliud, *Filium hominis* manducare? Annon unus, idemque est Christus, et Filius hominis? Quo ducit, vel potius quo seducit, vel seducta est vestra sibi contraria, et diffusa eloquentia?

Hæc omnia, licet eadem facilitate, qua probantur, respuantur; quod nec in superficie phantasiam habeant veritatis; parumper tamen interrogamus acumen tam novum ingenii. Dicite nobis; sanguinem Christi bibitis sine carne, ut dicitis hic, separata substantia carnis. Sic enim vestra distinctio docuit nos intelligere. Dicite inquam; partemne sanguinis bibitis, an totum? si partem, dicite, de quo membro elicitam? De capite, an de pede? Vos me cogitis hoc dicere. Insania quandoque levius insania repellitur, quam ratione. Credo, ad illud redibitis, ut dicatis, vos bibere totum sanguinem Christi. Si totum bibitis juxta traditionem vestram, separata carne, qualis, quæso, interim manet caro Christi?

(182) Quia caro Christi dat vitam.

A sicca, vel potius mortua, sine sanguine? Sane nemo, nisi insanus, hoc dixerit.

Sumitur itaque sanguis Christi a fidelibus non abstractus a carne, sed sanguis cum carne, et caro cum sanguine, imo totus Christus cum integritate utriusque substantiæ: et licet separatim, tamen non separata percipiuntur. Separatim, propter mysterii divinam significationem, non separata, propter deificatæ immortalitatis indissolubile fœdus. Quid igitur est, quod infertis tanquam constet, quod autem cedit? *Sic me credo carnem Christi manducare sine ossibus.* Quid est, *sic*? nisi, si abominabilis videatur sanguinis potus cum carne; sit et impossibilis cibus carnis cum ossibus. O timor vesanus! o carnalis et execranda cogitatio! Times ossa in faucibus, quæ verbo Dei unita sunt: quæ januis clausis intraverunt ad discipulos. Dic mihi, quæso, quando manducas, vel potius quando rodas, secundum tuum sensum, carnem sine ossibus, ossa qualia interim manent? Nuda, an statim alia carne vestiuntur? Profana sunt ista. Hoc est hæretico magis dente rodere caruem, quam Christiana mente manducare in Sacramento Christum. Cesset ergo tam cæca præsumptio, tam vana quæstio. Quia, sicut superflue curiositatis est quærere utrum, cum Deus sit ubique, sit et in calceo, et similia sic nemo vel antiquorum, vel modernorum quærendum esse putavit, tali forma verborum: *Utrum in Sacramento cum ossibus Christi sumatur caro?* Cum ubique digna honestate verborum tanta rerum majestas ita expressa sit, ut dici oportuit, et inde amplius non dubitabit, nisi hæreticus.

Manducat itaque Ecclesia carnem Filii hominis, non partem carnis, sed totum corpus, quod natum est de Virgine, quod passum est in cruce;

Non siccam sine sanguine; sed cum sanguine [vitam].

Imo (182) vitam carnem. Manducat, inquam, carnem, non rodit æmbesis ossibus, ut vos dogmatizatis. Manducat quidem, non illam consumendo; sed in illam salubriter transeundo. Manducat totam et integram carnem Christi sine diminutione, sine divisione; imo in carne Christum totum Filium Dei, totum filium hominis ineffabili, incogitabili modo: sed eo modo, quo ipse novit. Et totum refero non ad partem tantum pro parte, uti vos subtilisatis; sed ad substantiarum carnis et sanguinis plenitudinem, dicente Augustino: *Corpus illud dico pariter offerri in altari; quod natum est de virgine, quod pependit in cruce, quod resurrexit, quod ascendit in cælum.* Corpusne illud, quæso, sine ossibus, et nervis peperit virgo? Sine ossibus et nervis pependit in cruce? Manducatur itaque, ut dictum est, et tamen vivit integer manducatus, quia surrexit tactus. Totus non pro parte, sed pro toto in cælo, in humana forma visibilis; totus similiter etiam secundum corpus ubique uno et eodem tempore in

altari, in Sacramento invisibilis. Mirum, si te attendis : mirari desinis, si Dominum consideras. Sic quoque anima Christiana bibit sanguinem Domini sui, non sugit, non elicit a carne vel totum, vel partem sanguinis, ut vestra, licet oblique, significat inventio; sed sine diminutione, sine divisione, in utroque utriusque plenitudinem mente sumit et corpore, hoc est sacramentaliter, et spiritualiter, uno eodemque Sacramento ineffabili. Contra hujusmodi somnia, quæ etiam a Vetulis derideri possunt, licet rationes et auctoritates abunde vel parum exercitato præsto sint, hic interim potius subsannando, quam disputando abominati sumus, ne tacendo ineptiis consensisse videamur.

III.

Gerholii ad A. abbatem Eboracensem.

Nuper venit, etc. *Exstat inter epistolas Gerholii, superioris tomi col. 476.*

IV.

A. abbatis de Eboracensi ad Gerhohum præpositum Reicherspergensis.

Domino venerabili præposito de Reichersperg, fr. A. dictus abbas de Eboracensi [Ebrach, hodie], devotæ orationis obsequium.

Quod præpositus de Trieph [Petra Stillante] dudum scripsit fidem suam se nobis exposuisse, noveritis non aliter, quam subscripsimus [id est infra scripsimus, vel subjecimus], fuisse. Vice quadam in nostri præsentia, allato libello, dixit : « Hæc est fides mea ; » legitque ex eo in auribus nostris nobis nihil attendentibus, nihilque de eo hujusmodi suspicantibus. At postquam scripta vestra, quæ Catholice adversus eum edidisti, accepimus, ex mandato episcopi Babebergensis egimus, ut una nobiscum ad ejus præsentiam Babeberg accederet : ubi coram non paucis religiosis et litteratis viris, episcopo contra eum agente, humiliter professus est, nihil tale se deinceps sentire, nec scribere. Porro nos his, quæ eadem scripta vestra habent, consentimus, et Catholica judicamus, de cætero optantes et orantes divinam clementiam, ut illuminet oculos cordis vestri ad omnem cognitionem veritatis, et amorem virtutis.

V.

Palinodia Folmari.

FOLMARUS, Dei gratia Stillantis Petræ id, quod est, prælati omnibus in Bavaria et Austria constitutis, semper gaudere nihil adversique timere.

Qui non offendit in verbo, Scriptura teste, perfectus est vir (Jac. II). A qua quidem perfectione, mea procul peregrinatur humilitas, quæ non verbis solum, sed toties etiam in scriptis offendit. Quod equidem eo periculosius est, quo error, qui scribitur, corrigitur laboriosius, difficilior revocatur. Et si enim missa, quanto magis nescit vox scripta reverti. Si semel emissum manet irrevocabile verbum; scriptum, rogo, qui poterit verbum revocari? Sanet ergo confessio quæ corrigi revocatione non potest.

Scripsi ego domino meo quondam Eberhardo

A Salzburgensi archiepiscopo de corpore Domini, quod omnino non debui; asserens, quod in altari esset quidem verum, sed non integrum, id est non in omnium suorum plenitudine, ac distinctione membrorum, idque videbar mihi cum multis sapere argumentis, et rationibus, imo et auctoritatibus, quas necdum forte intellexeram, arguisse. Quod si quis improbat, et ego; si cui displicet, et mihi. Si quis eradit, et conspuat; mecum facit. Confiteor enim, quia non solummodo verum, sed et plenum, perfectum et integrum in altari corpus est Christi: ibique in humanæ substantiæ veritate et integritate, sub aliena licet specie, mirabiliter, et invisibiliter sumitur, qui ad dexteram Patris visibiliter dominatur. Quod, qualiter in parte sit totum, in singulis integrum, frangatur in forma, nec in essentia dividatur confectum sæpenumero angelorum non admittat et numerum, et multa in hunc modum; supra omnem sensum est non solum hominum, sed, ut ego reor, angelorum: nec habet causam nisi primum primam, voluntatem scilicet sive potentiam Creatoris. Et hoc quidem in libello, quem de carne et anima Verbi ad Gerhohum scripsi, plenius fortassis expressum est; sed absque præjudicio sententiæ melioris. Nec enim in quæstionibus et articulis fidei pudor est vel ab hoste doceri; ubi, nemo debet naturalia sequi, et sensum suum quasi ex ratione defendere. Siquidem naturæ usum, et rationis terminos, et physicas, sive logicas facultates, fidei majestas excedit: ideoque, ubi fides quæritur, argumenta non valent. Et inde est forsitan, quod contra naturæ usum caput agni cum intestinis et pedibus vorare præcipimur; sed, ossa non confringere. Quia, quidquid divinum, vel humanum est Christi, in sacrosancto mysterio sumimus, sed minime facti hujus altitudinem investigare præsumimus. Experimento enim didici, quod opprimatur a gloria, qui contra legem discutit majestatem.

Judicium de prædicta recantatione Folmari.

Hæc dicta sunt a Folmaro errorem suum recognoscente, non per omnia, sed ex parte. Nam sunt adhuc plurimi ejus errores inserti scriptis ejus, aut jam propalati verbis ejus indiscipline: quos D quia nondum recognovit, oremus tam ipsi, quam ejus fautoribus, ita revelari veritatem, ut ex ejus lumine conscientias eorum reverberante, compellantur et sanæ doctrinæ acquiescere, vel penitus obmutescere.

VI.

R. Rorensis ad Gerhohum.

Reverendissimo Patri domino GERHONO Reicherspergensis Ecclesiæ venerabili præposito, R. Rorensium fratrum minimus, suus alumnus, omnia magnifice contraria vincere posse.

Nuntius præpositi de Triefinstaine transiens per nos hoc anno, post Natale Domini, ostendit mihi litteras, quas deferabat Salzburgensi præposito continentes qualemcunque pervicaciam supradicti

missoris sui, de hæresi, qua se polluerat. Ostendit etiam mihi libellum, quem mittebat vobis idem erroneus, quem de carne et anima Verbi Dei, nescio an satis apte, nuncupabat. Et in litteris quidem sic homo arrogans et fatuus nomen vestrum indigne nimis et nude posuerat : in libello autem aperta fronte cum derisione personam vestram de pravo intellectu, et inepto dogmate multipliciter arguebat. Ego vero, non inscius quid debeam vobis, non potui non dolere vicem vestram, sed et dolorem meum, præsertim cum ille non incidenter, sed ex longa consuetudine famam vestram sine causa laceraret, tacendo, sicut ante feceram, dissimulare non valui, nec volui, ne diceretis mihi : *Qui non est mecum, contra me est* (Luc. xi). Sciens ergo certissime spiritum veritatis usquequaque custodem fore cordis et oris vestri ; spiritum vero mendacii non parum sibi vindicare de lingua et labiis adversarii vestri ; scripsi ad eum, non tam ingenio fretus, quam zelo provocatus, arrogantiam ejus fortasse nimis inverecunde redarguens, sed omnino digna tribuens ; ut qui illud Apostoli, *cui honorem, honorem* (Rom. xiii), in suo majore et seniore negligeret, et ipse a minore et juniore suo nihil honoris acciperet. Quia vero zelum Dei habent multi, non secundum scientiam ; ne forte et mihi idem acciderit, nisi vobis easdem invectionis litteras, ut, si peccasse me judicatis, ad pœnitentiam provocetis : sin autem, securum me litteris vestris faciatis.

VII.

Fratris R. ad Folmarum.

Domino FOLMARO præposito de Stillante Petra fr. R. ut Dei parvulus, pacem et veritatem diligere.

Quia senibus deferre debemus, et adolescenti *vix in causa sua*, loqui a sapiente permittitur (Eccli. xxxii), consilium mihi fuit annis præteritis, audienti sæpe et legenti maledicta vestra, et impropria multa, nec parva contra dominum Gerhohum Patrem nostrum, ætate et vita venerabilem, quamvis non modice cor meum conturbarent ; dissimulare tamen volui, et pro debita senibus reverentia, esse, *sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutionem* (Psal. xxxvii), ut possem dicere cum Propheta : *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus* (Psal. cxix). Sperabam enim, quandoquidem non estis penitus idiota ; habetis quippe aliquid de scientia, quæ inflat ; quamvis nihil de charitate, quæ ædificat ; sperabam dico, quod tandem aliquando terreret simul et corrigeret vos comminatio illa toties decantata : *Quoniam qui malignantur, exterminabuntur* (Psal. xxxvi) : et quia *maledici regnum Dei non possidebunt* (I Cor. vi) ; et alia multa de sacris libris, quæ adversis conversionem suadere noscuntur.

Nunc autem, quia placet vobis imitari eos, *quorum os maledictione et amaritudine plenum est ; qui viam pacis non cognoverunt ; nec est timor Dei ante oculos eorum* (Psal. xlii). Jamque maledicendi con-

suetudo quasi in naturam vobis versa est : non puto me modo disciplinæ limitem excedere, si injuriam Patris ulterius ferre non valens, puer senem, parvus magnum in oculis suis ; zelans invidum redarguo ; cum Daniel junior judices senes, mendaces et impudicos Susannam sanctam constuprare non valentes, ideoque mendaciter condemnare nitentes innocentem, condemnavit (Dan. xiii). Quis det eundem spiritum in cor universi populi, ut similiter et nunc zelo pietatis armati et animati lapidibus dignæ increpationis, et justæ objurgationis insurgant contra omnes arrogantes, et invidos, et qui *iniquitatem in excelso loquuntur* (Psal. lxxii), ut utrinque *obstruatur os peccatoris et dolosi*, sicut tunc *obstructum est os loquentium iniqua* (Psal. lxi), ut discat non blasphemare. Non minus digne vobis, quam illis similia facienti, similia contingerent, ut sequeremini in pœna, quos imitami in culpa. Quales patres, talis filius. Illi quidem spiritu fornicationis seducti, cogitaverunt et locuti sunt nequitiam adversus matrem in Israel : vos autem, spiritu superbiæ inflatus, maculare intenditis *habitatem in domo non adhuc sterilem* (Psal. cxii), sicut vos ; sed *matrem filiorum lætantem*. In Christo enim Jesu per Evangelium nos genuit, non sicut vos garritis, et ore polluto dicitis, atque manu sacrilega scriptitatis, pro lacte sanæ doctrinæ veneno erroris nos pasceis ; sed plaue fidem pietatis intellectu muniens veritatis, habens eum docendi modum, quem tradit Apostolus, ut simpliciores lacte facilioris doctrinæ nutriat, et perfectioribus solidiorem cibum sententiarum et Sacramentorum Dei abundanter apponat.

Et ideo non acquiescit vobis suadenti, ut Hilarium non legat, quasi quem non intelligat ; legit et exponit eum : et in eo obscure dicta, spiritu veritatis ipse illuminatus illuminat, et omne erroris venenum potenter exterminat. Cujus verborum subtilitatem, et intellectus profunditatem, in his, quæ ei, de non recta fide, impudenter assignatis ; si vos non capitis, ideoque alieno sensu inducitis, sicut faciunt omnes adulterantes verbum Dei ; nos non miramur, quia, non est novum. Secundum hoc enim faciebant et Patribus nostris hæretici antiqui, dicta eorum ad suum sensum applicantes, et aliud pro alio sentientes. Sed vobis ipsis persuadete. Non credimus vobis. Ipse ut bonus homo de bono thesauro suo profert bona ; sed malus homo superseminavit zizania. Omnino sincerum vas incrustare nitimini. Non possumus ea, quæ audivimus, et vidimus, vestris conjecturis postponere. Audivimus verba vitæ, et legem disciplinæ ex ore ejus. Vidimus eum facientem mirabilia in vita sua, medicam peritum cordium, non corporum, et probavimus, quod bonus est, quia non posset arbor mala tan bonos fructus facere. Ex fructibus ejus cognoscimus eum.

Cessent ergo maliloquia vestra contra viros, quem Dominus virtutum, virtutibus adornavit, præ-

sertim cum, quidquid dicitis, non ex amore verbi Dei dicatis, sed ex invidia, quæ est vitium diaboli, qua et vos stimulamini contra eum, forte pro eo, quod non estis inventus *similis illi conservanti legem Excelsi (Eccli. XLIV)*, sed certe ex nimia cordis arrogantia, ut vobis, non Deo, gloriam acquiratis. Dicimus proinde vobis : Gloria tua tecum sit in perditione. Vobis quippe perditis gloriam, quam Deo non acquiritis, *cui soli honor et gloria.*

Non parva tamen glorificatio vestra. Magnum est aliquid, magnos audacter provocare : et, magnum meretur nomen, non quidem doctoris, sed vituperatoris, qui bonis derogare non erubescit. Sed hoc dico, quia de aliorum fide jam non habetis judicare, qui vestram noluitis illibatam servare ; quia, non potest esse accusator, cui similis causa objicitur. Tacete proinde ; et aliis tacentibus, qui non

habent cauteriatam conscientiam, vos manu ori superponite, ne illud iterum in cœlum ponatis, et stant novissima vestra pejora prioribus.

Adhuc enim timeo pro vobis.

Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.

(HORAT., epist. I, lib. II, v. 69).

Si fides vera mundat corda, non est fides vera ubi non est charitas sincera, mundi cordis incola. Nam charitas benigna, non invida, non nutrit odia, sed parit concordiam, quod totum vobis est contrarium. Videte ergo an fidem vestram perfecte correxeritis. Nisi correxeritis, quod adhuc indiget correctione, timete vel expertus illud justum iudicium Dei : *Qui fodit foveam, incidit in eam (Prov. XXVI)*. Hæc legite, et dicite : *Sicut feci, sic reddidit mihi Dominus (Jud. 1)*.

ANNO DOMINI MCLXXV

FR. ARNO

PRÆPOSITUS REICHERSPERGENSIS

NOTITIA HISTORICA.

FABRIC. *Biblioth. med. et inf. Lat.*, tom. I, pag. 137)

Arno decanus et prior abbatiæ Reicherspergensis in Bavar'ia, diem obiit Anno 1175. Ejus *Scutum canonicorum regularium* vulgatum a V. C. Raymundo Duellio libro primo *Miscellaneorum, Augustæ Vindel. 1723, 4*, pag. 3-35. Idem Arno cum fratre suo Gerhoho, cui anno 1169 in prælatura successit, scripsit opus prolixum *De eucharistia*, oppositum Folmaro præposito Trieffensteinensi, sive Petræ Stillantis in Franconia, infra Herbigolim. Prologus autem et fragmentum operis Folmaro oppositi editum a Stevartio in sylloge veterum scriptorum, pag. 243 (in nova editione *Antiquarum Lectionum Canisii Basnagiana*, t. III, parte II, p. 200), et in *Bibliotheca Patrum Lugdunensi*, tomo XXIII, pag. 240, non Beati nec Hetherii est, qui adversus Felicem et Elipandum multis ante Folmarum sæculis scripserunt, sed Adami, decani Reicherspergensis, qui vastum suum adversus Folmarum volumen dicavit P. decano Herbigolensi, meminisse epistolæ Folmari ad Tavanensem archiepiscopum [lege *Juvavensem*, et Salisburgensem intellige, sed aliam quam quæ exstat ad illum Folmari epistolam] in qua injurias Gerhoho, præposito Reicherspergensi, irrogaverit. Denique Stevartius notavit in Boicis bibliothecis præter illud Adami opus extare etiam Gerhohi librum *De investigatione Antichristi*, in quo Folmarum refellendum sibi sumpsit, perinde ut in libro *De gloria et honore Filii hominis*, ad Hermannum episcopum Brixinensem, qui vulgatus est a Bernardo Pez tomo I *Anecdotorum*, parte II, pag. 163, Augustæ Vindelicorum 1721, fol.

FR. ARNONIS

SCUTUM CANONICORUM

(Raymundi Duelli *Miscellanea*, lib. Sent. I, Aug. Vindel. et Græc. 1723, p. 5.)

OBSERVATIO PRÆVIA.

Fr. Arnonis Scutum Canonicorum, scil. Regularium. Undecimum a Christo nato sæculum orbis numeraverat, quum universalis ordinis nostri *καταργησις* agi cœpit. Ea enim tempestate in Italia S. Abbas Romualdus plures canonicos et clericos, qui laicorum more sæculariter habitabant, præpositis obedire, et